

8.7x35.66	1	עמוד 13	כותרת	הארץ -	23/02/2016	52002588-0
בוועז סנג'רו - ראש החטיבה למשפט פלילי וקרימינולוגי - 26330						

בוועז סנג'רו

אפשר למנוע הרשעות שווא

הבסיסי המאפשר הרשעה על סמך הודאה בלבד. אך הרשעתו של זדורוב על ידי שופטי הרוב, המשוכנעים כי די בצירוף של הודאה ו"פרטים מוכמנים" כדי להבטיח שלא יורשע חף מפשע, מוכיחה שדרושה חקיקה שתמנע הרשעה ללא ראיה מסייעת להודאה: חיצונית, עצמאית ואובייקטיבית.

"פרטים מוכמנים" הם פרטים מזירת הפשע, שהמטרה מצהירה כי שמרה על חשאינותם, ולפיכך מקובל לחשוב שאם הנאשם ידע לספר עליהם בהודאתו במטרה, משמע שהוא קשור לפשע. כך ניהתן היה לחשוב לפני מהפכת הבדיקות הגנטיות. פרופ' ברנדון גארט מארה"ב בדק בשני מחקרים רצופים, 63 הודאות שווא, שהשוואת הדנ"א במסגרת פרויקט החפות האמריקאי הוכיחה את שקריותן. בהודאות שווא אלה לא אמורים היו להופיע פרטים מוכמנים, ובכל זאת ב-58 מ-63 ההודאות שנבדקו היו פרטים מוכמנים למכביר. חוקרי המשטרה, במודע או שלא במודע, מלמדים את הנחקרים בשאלותיהם את הפרטים ה"מוכמנים". לפיכך, הפרטים המוכמנים אינם בהם הגנה מפני הרשעות שווא על סמך הודאות שווא. ובכל זאת, הרשעת זדורוב מתבססת על כך שידע פריטים מוכמנים, שהיו ידועים לחוקרי המשטרה.

גם היחס לשקרים של נאשם בחקירה טעון שינוי. המחקרים מלמדים כי חפים מפשע עשויים לשקר, מחשש להרשעה, במיוחד כשחוקרי המשטרה משקרים ואומרים לנחקרים שנמצאו ראיות מפלילות נגדם, כפי שקרה בחקירת זדורוב. אדם עשוי להתאיאש מהאפשרות שיאמינו לו, ולהודות הודאת שווא בניסיון לקבל הקלות. לעתים נאשם מסתבך בשקרים במאמץ להסביר "ראיות מפלילות". חשוב לזכור שאין די בהוכחה שזדורוב שיקר, דרושה הוכחה שרצה.

אסור להתעלם מהנתונים על הרשעת חפים מפשע על סמך הודאות שווא. יש לקוות כי חברי הכנסת יזכרו זאת בפעם הבאה שתועלה הצעת חוק שתפסול הרשעות על סמך הודאה בלבד ותדרוש ראיה מסייעת.

פרופ' סנג'רו מלמד במרכז האקדמי למשפט ולעסקים ברמת גן

רוב דחוק של 51 מול 50 חברי כנסת נדחתה ביואר הצעת חוק מצוינת של ח"כ דב חנין, לפיה לא ניתן יהיה להרשיע על בסיס הודאה בלבד, ותידרש ראיה עצמאית נוספת, שלא באה מפי הנאשם, המלמדת כי אכן הוא עבר את העבירה.

בסוף 2015 דחה בית המשפט העליון את ערעורו רומן זדורוב על הרשעתו ברצח הנערה תאיר ראדה ו"ל, שהתבססה על הודאה מחוץ לכותלי בית המשפט. הגיש שהמיושנת רואה בהודאה את "מלכת הראיות", חרף כל המחוקרים החדשים (חלקם מבוססים על השוואות גנטיות של דגימות מזירות הפשע מול דגימות מגופם של אסירים), שלפיהם גם חפים מפשע מודים. שיעור הודאות השווא אינו זניח, ואינו נחלתן של האוכלוסיות החלשות בלבד. אין דרך להבחין בין הודאה אמיתית והודאת שווא. במקרה של זדורוב, הן שופטי הרוב והן שופט המיעוט דחו את התפישה המיושנת שמעניקה עוצמה גדולה מדי להודאה, אך לא התרחקו ממנה מספיק.

שופטי הרוב התנערו ממנה רק במישור ההצהרתי, ובמישור המעשי עדיין היו נכונים להרשיע על בסיס הודאה שאין לצדדה ראיה עצמאית משמעותית. שופט המיעוט, יורם דנציגר, העניק משקל משמעותי להודאה מצד אחד, ומצד אחר, כשמשקל ההודאה היה בינוני בעיניו, לנוכח בעיות הקיימות בה, הוא דרש שתוצג ראיה מסייעת עצמאית. ואולם, בפרשת זדורוב אין ראיה כזאת. ידיעתו של זדורוב את תנוחת הקורבן איננה ראיה מסייעת. אילו, למשל, היו דבריו בהודאתו מובילים את החוקרים לכלי הרצח או לבגד עם ממצאי דנ"א, אזי היה באלה "סיוע". השופט דנציגר קבע שנתרם ספק סביר בחומר הראיות, ולפיכך הציע לזכותו.

דנציגר אימץ בפסיקתו גם את גישתו המתקדמת של השופט ניל הנדל בפסיקה קודמת, לפיה לא די בחיפוש המסורתי אחר "דבר מה נוסף" להודאה, אלא הכרחי לחפש גם "דבר מה סותר" ו"דבר מה חסר", שעשויים לפעול לזיכוי. זהו ניסיון הרואי של השופט הנדל לתקן בפסיקה את הליקוי

חנין. הצעת החוק להוסיף ראיה מסייעת נדחתה צילום: מוטי מילרוד